

BOOKA.

Knjiga **107**

ROBERT ZETALER
TRAFIKANT

Naslov originala

ROBERT SEETHALER
DER TRAFIKANT

Copyright © 2012 by Kein & Aber AG Zürich
– Berlin

ZA IZDAVAČA
Ivan Bevc
Nika Strugar Bevc

© za srpsko izdanje

BOOKA

11000 Beograd, Kapetan Mišina 8
office@booka.in

www.booka.in

PREVOD S NEMAČKOG

Ljiljana Ilić i Nataša Vukajlović-Fischer

LEKTURA

Agencija Tekstogradnja

KOREKTURA

Borka Slepčević

PRELOM

Bodin Jovanović

DIZAJN KORICA

Jelena Šušnjar

ŠTAMPA

DMD Štamparija

Beograd, 2019.

Tiraž 1500

Sva prava zadržana.

Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti
niti reprodukovati u bilo kom obliku bez pismene
saglasnosti izdavača.

TRAFIKANT
ROBERT ZETALER

Za Lea

Jedne nedelje poznog leta godine 1937. Zalckamergut je zadesila neobično jaka oluja, koja će u dotad uglavnom dosadan, sam od sebe kapajući život Franca Huhela uneti nagli i sudbonosni preokret. Tek što je u daljini zagrmelo, Franc otrča u ribarsku kućicu u kojoj su stanovali on i majka, u mestašću Nusdorfu, na jezeru Ater, i zavuče se u krevet oslušujući strahovitu tutnjavu iz svoje bezbedne tople perjane pećine. Vetar je tresao kolibu sa svih strana. Grede su škripale, spolja su treskali kapci na prozorima, a na krovu su se drveni, gustom mahovinom obrasli crepovi tresli u oluji. Kiša nošena olujnim udarima lila je o prozorska okna ispred kojih se nekoliko obezglavljenih geranijuma udavilo u saksijama. Na zidu iznad kovčega sa starom odećom gvozdeni Isus se ljuljao kao da će se svakog trenutka otarasiti eksera i skočiti s krsta, a sa obližnje obale čula se lupnjava ribarskih čamaca koje su bičevi talasa bacali na obalske stubiće za koje su bili privezani. Kad se nevreme konačno izživelu i prvi stidljiv sunčev zrak zadrhtao na čađavocnim daskama izlizanim teškim ribarskim čizmama, Franc se sklupčao u malom napadu miline, da bi odmah potom istegnuo vrat iznad jorgana i osmotrio naokolo. Koliba se smirila, Isus je i dalje visio na krstu, a kroz prozor poprskan kišnim kapima svetlucala je jedna jedina latica geranijuma kao neki bledocrveni vesnik nade. Franc se

izvuče iz kreveta i krenu ka kuhinjici da skuva lonče kafe s punomasnim mlekom. Drvo za potpalu ispod šporeta ostalo je suvo i planulo je kao slama. Neko vreme je zurio u svetlo treperenje, kada se, uz tresak, naglo otvoriše vrata. U niskom dovratku stajala je majka. Gospođa Huhel bila je vitka žena u četrdesetima, još uvek prilično dobrodržea, iako malo više mršava, kao i većina meštana na kojima je rad po okolnim solanama, štalama sa stokom ili kuhinjama gostionica za letnje posetioce ostavio traga. Naprosto je stajala tu, jednom rukom oslonjena o dovrtak, zadihana i malo pognute glave. Kecelja joj se lepila za telo, kosa joj je preko čela padala u divljim pramenovima, a s vrha nosa odvojile su se kapi vode. U pozadini se Šafberg tmurno uzdizao u sivilo oblaka, u kojima su se tu i tamo ponovo pomaljale plave mrlje. Franca je to podstaklo na razmišljanje o nakrivo izdellanoj Bogorodici Mariji koju je neko u prošlim vremenima zakucao za okvir vrata kapele u Nusdorfu, u međuvremenu skoro do neprepoznatljivosti nagriženoj zubom vremena.

„Jesi li pokisla, mama?“, zapita dok je jednom zelenom granom razgorevao vatru u štednjaku. Majka podiže glavu, i on tada vide da plače. Suze su se pomešale s kišom, a ramena su joj podrhtavala.

„Pa šta se desilo?“, zapita uplašeno i ugura granu u rapsplamsalu vatru. Umesto odgovora, majka se odgurnu o dovrtak, pođe ka njemu nesigurnim koracima, ali zastade nasred sobe. Na trenutak je delovalo da se osvrće kao da nešto traži, zatim bespomoćnim pokretom podiže ruke i pade na kolena.

Franc oprezno zakorači, stavi ruku na njenu glavu i poče nespretno da je miluje po kosi.

„Pa šta se desilo?“, promuklo je ponavljao. Odjednom je samom sebi delovao neobično i glupo. Dosad je bilo obrnuto:

on je plakao a majka bi ga milovala. Njena glava je pod njegovim dlanovima bila nežna i krhka, ispod njene kože osećao je toplo pulsiranje.

„Udavio se“, rekla je tiho.

„Ko?“

„Prajninger.“

Franc zastade. Još nekoliko trenutaka ostavio je ruku položenu na njenoj glavi, a onda je povuče. Majka skloni pramenove sa čela. Zatim ustade, uze kraj svoje kecelje i njime obrisa lice.

„Ima celu kolibu da nam nadimiš!“, reče, izvadi zelenu granu iz štednjaka i poče da rasplamsava vatru.

Alojz Prajninger je, kako je sâm tvrdio, bio najbogatiji čovek u Zalckamergutu. Zapravo, bio je tek treći među najbogatijima, što ga je beskrajno nerviralo, ali ga je i učinilo ambicioznim tvrdoglavim bikom, po čemu je bio poznat i ozloglašen. Pripadalo mu je nekoliko hektara šumâ i livada, pilana, fabrika hartije, četiri poslednja pogona za preradu ribe u kraju, nepoznat broj većih i manjih imanja oko jezera uključujući i građevine na njima, kao i dva trajekta, jedan izletnički parobrod i jedini automobil u krugu od navodno četiri kilometra: moćna, bordocrvena kola firme „Austro-Dajmler“, koja su, doduše, životarila u zarđaloj limenoj baraci zbog puteva izlokanih stalnom kišom tipičnom za Zalckamergut.

Alojzu Prajningeru niko ne bi dao njegovih šezdeset godina, i dalje je bio pun života. Voleo je sebe, svoju domovinu, dobra jela, jaka pića i lepe žene. Pri čemu je to s lepotom bilo subjektivno i samim tim relativno. U suštini, voleo je sve žene, jer je zapravo sve žene smatrao lepim. Francovu majku upoznao je pre nekoliko godina na velikom slavlju na jezeru. Stajala je ispod stare lipe, obučena u nebeskoplavu

haljinu, a listovi su joj bili svetlosmeđi, glatki i besprekorni baš kao drvetom obložen volan *austro-dajmlera*. Poručio je sveže pečenu ribu, krčag voćnog vina i flašu trešnjevače, i dok su jeli i pili, nisu uopšte ni pokušavali da zaobilaze jedno drugo pogledima. Ubrzo potom plesali su polku, a kasnije čak i valcer, šapućući jedno drugom u uho male tajne. Zatim su zagrljeni šetali oko jezera prošaranog zvezdama i neočekivano završili u limenoj baraci, a onda na zadnjem sedištu *austro-dajmlera*. Zadnje sedište je bilo dovoljno široko, koža meka, opruge dobro podmazane, sve u svemu, noć je uspela. Od tada su se stalno sastajali u baraci. Bili su to kratki, eruptivni sudari, koji nisu bili skopčani ni sa kakvim zahtevima i nikakvim očekivanjima. Za gospođu Huhel su, u svakom slučaju, ovi prijatno znojavi susreti na zadnjem sedištu imali još jedan dodatni, štaviše čak i prijatniji usputni efekat: tačno krajem svakog meseca, u banku Nusdorfa dolepršao bi ček s ne baš zanemarljivim iznosom. Taj redovni novčani blagoslov omogućio joj je da se useli u bivšu ribarsku kolibu na samoj obali jezera, topli obrok jednom dnevno i mogućnost da dvaput godišnje autobusom otputuje u banju Išl i sebi priušti toplu čokoladu u kafeu „Esplanade“, i nekoliko metara lana za novu haljinu u susednoj radnji s materijalima. Za njenog sina Franca pak ljubavna velikodušnost Alojza Prajningera donosila je tu prednost što nije morao da, kao svi ostali momci, čitavog dana puzi po nekakvim rudnicima soli ili gomilama đubriva da bi zaradio skroman prihod. Umesto toga, od jutra do mraka šetao bi šumom, ležao na balvanu sunčajući stomak, ili bi po lošem vremenu jednostavno ostajao u krevetu i prepuštao se svojim mislima i snovima. Ali tome je sad došao kraj.

Kao i poslednjih skoro četrdeset godina – uz prekide uzrokovane malobrojnim neugodnim događajima poput Prvog

svetskog rata ili velikog požara u pilani – Alojz Prajninger je i ovo nedeljno prepodne proveo za svojim stolom u gostionici „Kod zlatnog Leopolda“, pojeo srneće pečenje s crvenim kupusom i knedlama i popio osam krigli piva i četiri duple ljute, i svojim brujećim dubokim basom pričao priče o čuvanju narodnih običaja u Gornjoj Austriji, o boljševizmu koji se Evropom širi kao šuga, smotanim Jevrejima, još smotanijim Francuzima i takoreći bezgraničnim mogućnostima razvoja turizma. Dok se najzad oko podneva pomalo pospano gegao obalskom stazom ka kući, oko njega je bilo neobično tiho. Nije bilo ptica, nisu se čuli nikakvi insekti, a nestale su čak i muve koje su još u gostionici zujale oko njegovog znojem orošenog vrata. Nebo je teško visilo iznad jezera, vodena površina bila je potpuno glatka. Čak se ni trska nije pomerala. Činilo se kao da se vazduh zgrušao i uvukao čitav predeo u svoju tihu nepomičnost. Alojz je razmišljao o svinjskim pihitijama u „Zlatnom Leopoldu“: trebalo je njih da poruči, a ne srneće pečenje koje mu sada, i pored duplih ljutih, leži u želucu kao cigla. Rukavom košulje obrisao je znoj sa čela i zagledao se u vodenu površinu, koja se plišano meka i crnoplava prostirala pred njim. Zatim skide odeću sa sebe. Voda je bila prijatno sveža. Alojz je plivao mirnim pokretima i upijao tajnovitu, tamnu dubinu pod sobom. Kad je stigao otprilike do sredine jezera, pale su prve kapi, a nakon pedeset metara već je lilo kao iz kabla. Ravnomerno dobivanje prostrlo se nad površinom vode, teški udarci kapi, debela užad kiše koja su spajala crnilo neba s crnilom jezera. Digao se vetar i ubrzo pretvorio u oluju koja je vrhove talasa udarima pretvarala u penu. Prva munja na trenutak je obojila jezero nestvarnim, srebrnkastim svetlom. Grom je bio zaglušujući. Prasak koji kao da lomi svet napola. Alojz se zasmeja i divlje zapljuska rukama i nogama. Vrištao je od

zadovoljstva. Još nikad dotad nije se osetio tako živo. Voda oko njega je ključala, nebo nad njim se obrušavalo, ali on je živeo. Živeo je! Podigao je gornji deo tela iznad vode i kliktao ka oblacima. Tačno u tom trenutku mu je munja udarila u glavu. Blistava svetlost ispunila je unutrašnjost njegove lobanje i on je na delić sekunde osetio nešto poput nagoveštaja večnosti kako se razliva u njemu. Zatim mu srce stade, i on začuđenog izraza lica i obavijen velom nežno svetlucavih vazdušnih mehurića potonu na dno.

Sahrana je održana na javnom groblju Nusdorfa i bila je dobro posećena. Mnogo ljudi iz okoline došlo je da se oprosti od Alojza Prajningera. Pre svega, oko groba se okupio uočljivo veliki broj žena s crnim velom. Mnogo se plakalo i jecalo, a Horst Cajtlmajer, najstariji predradnik pilane, položio je tri patrljka desne ruke na grudi i izustio drhtavim glasom nekoliko reči: „Prajninger je bio dobar čovek“, reče, „koliko je poznato, nikad nikog nije pokrao ili prevario. I svoju domovinu je voleo kao retko ko. Još kao mali voleo je da skače u jezero. Prošle nedelje, poslednji put. Sad stanuje kod dragog Boga, i mi mu želimo sve najbolje. U ime Oca i Sina i Svetoga duha, amin!“

„Amin!“, odgovoriše ostali. „A kakav je tek apetit imao!“, prošapta neko, a oni koji su stajali okolo klimnuše tronuto. Ispod jednog crnog vela prolomi se jecaj nalik ropcu, tu i tamo razmeniše još pokoju reč – a onda počеше da se razilaze.

Na povratku kući Francova majka je podigla veo i škiljila crvenim očima u sunčevu svetlost. Jezero je ležalo mirno se presijavajući. U plitkoj vodi čaplja je stajala nepokretno i čekala sledeću ribu. Na obali preko puta trajekt-parobrod

sirenom je označavao polazak. Šafberg je stajao u pozadini kao nacrtan, a laste su fijukale kroz svež vazduh.

„Ode Prajninger“, reče, i položi dlan na Francovu nadlakticu, „a vremena neće biti bolja. Oseća se nešto u vazduhu.“ Franc nevoljno podiže pogled. Ali tamo nije bilo ničega. Majka uzdahnu. „Ti imaš već sedamnaest godina“, reče. „Ali su ti ruke i dalje sasvim nežne. Meke i nežne i bele, kao u neke devojke. Neko poput tebe ne može da radi u šumi. A pogotovo ne na jezeru. A ni gostioničari ne znaju šta bi s nekim kao što si ti.“ U međuvremenu su zastali, dlan joj je još uvek toplo i lako ležao na njegovoj ruci. Preko se trajekt pokrenuo i počeo lagano da gazi preko jezera.

„Malčice sam razmišljala, Francl“, reče majka. „Imam jednog starog prijatelja. On je davno proveo jednu sezonu brčkajući se kod nas u jezeru. Zove se Oto Trsnjek. I taj Oto Trsnjek ima trafiku usred Beča. Pravu trafiku s novinama, cigaretama i svim i svačim. Već i to sâmo po sebi nije loše, ali ima nešto što celu stvar čini još boljom: on mi duguje uslugu.“

„Za šta?“

Majka sleže ramenima i namesti prstima jedan nabor na velu. „Tadašnja sezona bila je vruća, a mi smo bili mladi i prilično ludih glava...“

Čaplja na obali odjednom pomeri glavu, nekoliko puta kljunom kljucnu u vazduh, raširi krila i polete. Neko vreme su pratili njen let, dok na kraju nije sletela i nestala iza redova trske.

„Nemoj da se brineš, Franc, bilo je to mnogo pre nego što si mi ti pao u krilo“, reče. „U svakom slučaju, pisala sam mu. Tom Otu Trsnjeku. Da li ima posao za tebe.“

„I?“

Umesto odgovora, majka posegnu za nečim ispod svog crnog štrikanog prsluka, i iz njega izvuče cedulju službenog

izgleda. Bio je to telegram s plavim, urednim štampanim slovima: MOMAK NEK DOĐE STOP ALI NE OČEKIVATI PREVIŠE STOP HVALA STOP OTO STOP

„I šta sad to znači?“, upita Franc.

„To znači da sutra krećeš za Beč!“

„Sutra? Ali to nije moguće...“, zamucao je uplašeno. Narednog trena, ona mu bez reči opali šamar. Udarac ga pogodi tako iznenada da se zateturio dva koraka u stranu.

Sledećeg dana Franc je sedeo u jutarnjem vozu za Beč. On i majka su prepešačili trinaest kilometara do železničke stanice u Timelkamu da uštede novac. Voz je stigao na vreme, oproštaj je bio kratak, na kraju krajeva sve je učinjeno i rečeno. Poljubila ga je u čelo, on se pravio malo ljut, klimnuo joj je glavom i ušao. Dok je stari voz na dizel-pogon polako ubrzavao, Franc se nagnu kroz prozor i vide majku kako maše na peronu smanjujući se sve više, dok na kraju nije sasvim nestala, nejasna mrlja u jutarnjem sunčevom svetlu. Strovalio se na sedište, zatvorio oči i dugo izdisao, sve dok mu se nije pomalo zavrtilo u glavi. U životu je samo dva puta napustio Zalckamergut: jednom su otišli u Linc da mu kupe odelo za prvi školski dan, a drugi put je s razredom u osnovnoj školi išao u Salcburg, gde su posetili bezvezan koncert lime-
ne muzike, a ostatak dana proveli spotičući se među starim zidinama. Ali to su bili samo izleti, ništa drugo. „Ovo je nešto drugo“, tiho reče samom sebi, „nešto potpuno i sasvim drugo!“ Pred njegovim unutrašnjim okom izronila je budućnost kao neka udaljena obala iz jutarnje magle: još pomalo nejasna i zamagljena, ali i obećavajuća i lepa. I odjednom je sve delovalo nekako lako i prijatno. Činilo mu se kao da je sa zamagljenim obličjem majke na peronu u Timelkamu za sobom ostavio i veliki deo svoje telesne mase. Franc je sada

gotovo bez težine sedeo u vagonu, osećao ritmično kloparanje ispod zadnjice i jurio nezamislivom brzinom od skoro osamdeset kilometara na čas u pravcu Beča.

Kada je voz sat i po kasnije izašao iz područja prednjih Alpa i pred njim se otvorio širok i svetao brežuljkasti pejzaž Donje Austrije, Franc je već bio pojeo čitav sadržaj paketa sa hranom koji mu je majka spremila i ponovo se osećao teškim, kakav je oduvek bio.

Vožnja je protekla bez nekih zbivanja vrednih pomena, moglo bi se reći dosadno. Samo jednom, na delu između Amštetena i Behajmkirhena voz je neplanirano stao. Žestok trzaj prodrmao je vagone i ubrzo su usporili. Prtljag je ispadao iz mreža, čula se zaglušujuća škripa, sa svih strana psovke i vika, zatim još jedan trzaj, još malo žešći od prvog – i voz je stao. Mašinovođa se svom težinom okačio o polugu za kočenje od livenog gvožđa, jer se u daljini na šinama pojavila neka velika, tamna stvar nalik nekakvoj gomili, sumnjiva u svakom slučaju. „Najverovatnije opet socijalisti!“, rekao je kondukter dok je s lepršajućim blokom vozni karata žurio napred kroz vagone. „Ili nacisti! Ma ionako je svejedno, sve je to ista bagra!“

Kako se ubrzo ispostavilo, sumnjiva stvar bila je stara krava, koja je za umiranje izabrala baš zapadnu prugu, i sad je teška i smrdljiva ležala na pragovima. Uz pomoć nekoliko putnika i uz precizan nadzor Franca, koji je svoje nežne devojačke ruke prekrstio iza leđa stojeći na bezbednoj udaljenosti, uspeali su da odvuku lešinu sa šina. Ispod muva koje su zbrkano gmizale, sijale su tamne kravlje oči. Franca su podsetile na svetlucavo kamenje koje je kao dečak tako često sakupljao na obali jezera, a zatim ih u prepunim džepovima pantalona nosio kući. Svaki put bi ga iznenadilo malo razočaranje kad bi istresao pantalone iznad poda kolibe, a

kamenje se tupo i suvo otkotrljalo preko podnih dasaka izgubivši svoj neobjašnjiv sjaj.

Nakon što je sa samo dva sata zakašnjenja voz ušao u bečku Zapadnu železničku stanicu, a Franc iz stanice iskoračio na zaslepljujuće podnevno svetlo, njegova blaga melanholija već se odavno rasplinula. Umesto toga, malo mu je pripalo muka, pa se uhvati za najbližu banderu s fenjerom na plin. Da se odmah sruši pred ljudima, pa to je sramota, razmišljao je ljutito. Baš kao što bledunjave letnje turiste, leto za letom, sunčanica jednog po jednog odmah po dolasku obruši u travu na obali jezera, pa ih dobro raspoloženi starosedeooci bokalom vode ili šamarom vraćaju svesti. Uhvatio se još jače za banderu, zatvorio oči i nije se pomerao sve dok ponovo pod nogama nije osetio sigurnost pločnika i dok se nisu rastvorile crvenkaste mrlje, koje su polako prolazile kroz njegov vidokrug, pulsirajući. Kada je opet otvorio oči, iz njega provali kratak, uplašen smeh. Bilo je veličanstveno. Grad je ključao kao lonac s povrcem na majčinom šporetu. Sve je bilo u neprekidnom pokretu, delovalo je kao da su čak i zidovi i ulice živi, da dišu, da se ugibaju. Činilo se kao da je moguće čuti škripu kaldrme i škrgutanje cigala. A i ta buka, uopšte: neprestana huka u vazduhu, neshvatljiv nered tonova, zvukova i ritmova koji su se smenjivali, slivali jedni u druge, nadjačavali se, nadvikivali, nadvriskivali. A još i to svetlo. Svuda neko treperenje, sjaj, sevanje i svetlucanje: prozori, ogledala, reklamne table, jarboli za zastave, šnale opasača, stakla naočara. Automobili prolaze tandrćući. Kamion. Motor zelen kao vilinski konjic. Još jedan kamion. Tramvaj prodorno zvoneći skreće iza čoška. Vrata radnje se naglo otvoriše, vrata na kolima zalupiše. Neko pevuši prve taktove poznate pesme, ali usred refrena prekida. Neko promuklo psuje. Jedna žena kriči kao kokoška na klanju. Da, razmišljao je Franc ošamućeno,

ovo je nešto drugačije. Nešto potpuno i sasvim drugačije. I u tom trenutku oseti smrad. Činilo se kao da ispod pločnika vri, a iznad su lelujala najrazličitija isparenja. Osećalo se na kanalizaciju, na urin, na jeftin parfem, staru mast, izgorelu gumu, dizel, konjski izmet, dim cigareta, asfalt.

„Da li vam je loše, mladiću?“ Pored Franca je stajala jedna niska gospođa i gledala gore ka njemu crvenim upaljenim očima. I pored podnevne vrućine, imala je na sebi težak suknjeni kaput i nosila na glavi otrcanu krznenu kapu.

„Ma ne!“, reče Franc brzo. „Nego je tako bučno u gradu. I malčice smrdi. Verovatno iz kanala.“

Niska gospođa uperi ka njemu kažiprst nalik nekoj tankoj grančici.

„Nije kanal to što smrdi“, reče. „To su vremena. Trula vremena su ti to. Trula, iskvarena i zapuštena!“

S druge strane ulice drmusajući se prođe konjska zaprega natovarena pivskim buradima naređanim uvis. Jedan od stamenih pincgauera¹ podigao je rep i izbacio nekoliko komada izmeta, koje je sitni dečak kupio golim rukama i trpao u džak na leđima, kaskajući pozadi isključivo u tu svrhu.

„Stigao si izdaleka?“, upita niska gospođa.

„Od kuće.“

„To je vrlo daleko. Najbolje da se odmah ponovo vratiš!“

U levom oku, puknuti kapilar proširio joj se u ružičasti trougao. Na trepavice su joj se zalepile male grudvice ugljene prašine.

„Gluposti!“, reče Franc. „Nema nazad, a uostalom, na sve se čovek navikne.“

Okrenuo se i otišao, prešao preko prometne Ulice Girtel, u poslednjem trenutku izbegao bučni autobus, lakim korakom

1 Rasa austrijskih planinskih konja. (Prim. prev.)

preskočio baricu konjske mokraće i skrenuo preko puta u Ulicu Marijahilfer, kao što mu je rekla majka. Kad se još jednom osvrnuo, niska gospođa je i dalje stajala kraj fenjera pored ulaza u železničku stanicu, sukнено-zeleni patuljak prevelike glave, na čijim se prefinjenim krajevima krznениh niti presijava sunčeva svetlost.

Mala trafika Ota Trsnjeka nalazila se u devetom bečkom okrugu u Ulici Veringer, stisnuta između Kancelarije za instalacije „Fajthamer“ i mesare „Roshuber“. Iznad ulaza bila je postavljena velika limena tabla:

Trafika Trsnjek
novine
pribor za pisanje
duvan i pribor za duvan
od 1919.

Franc sa malo pljuvačke namesti frizuru, zakopča košulju do grla, što mu je, po njegovom mišljenju, davalo na izvesnoj ozbiljnosti, duboko udahnu i uđe u trafiku. U dovratku iznad njegove glave oglasi se zvonjava nežnih zvončića. Svetlo je u prostoriju šturo prodiralo kroz staklo izloga, oblepljeno maltene bez ijednog praznog mesta plakatima, ceduljama i reklamama, i potrajalo je nekoliko sekundi dok se Francove oči ne navikoše na tamu. Prodajni prostor bio je majušan i do plafona zatrpan novinama, časopisima, sveščicama, knjigama, priborom za pisanje, kutijama cigareta, sanducima cigara i drugim različitim predmetima za pušenje, pisanje i maloprodaju. Iza niskog prodajnog pulta, između dve visoke hrpe novina, sedeo je stariji muškarac. Glave duboko nagnute nad fasciklu, unosio je pedantno i koncentrisano brojeve

u kolone i kvadratiće očigledno predviđene za to. Tupa tišina ispunjavala je prostoriju, čulo se samo grebanje vrha pera na papiru. U malobrojnim uskim snopovima svetla treperila je prašina, a intenzivni miris duvana, papira i štamparske boje ispunjavao je vazduh.

„Zdravo, Franc!“, reče muškarac ne podižući pogled s brojki. Izgovorio je to tiho, ali reči su zvučale izuzetno jasno u skučenosti prostorije.

„Kako znate ko sam?“

„Pa na nogama ti visi još pola Zalckamerguta!“ Muškarac naliveperom pokaza na Francove cipele, na čijim je prednjim šavovima bilo zalepljeno nekoliko grumena tamne zemlje.

„A vi ste Oto Trsnjek.“

„Tako je.“ Umornim pokretom ruke Oto Trsnjek zaklopi fasciklu i skloni je u fioku. Zatim se podiže iz svoje naslonjače, nestade uz neobičan skok iza hrpe novina, a odmah zatim opet se pojavi sa dve štake ispod pazuha. Koliko je Franc mogao da raspozna, od njegove leve noge ostalo je samo pola butine. Pantalone su ispod patrljka bile prošivene i pri svakom pokretu pomalo su se njihale. Oto Trsnjek podiže jednu od štaka i pokaza kružnim, skoro nežnim pokretom na robu u prodavnici.

„A ovo su moji poznanici. Moji prijatelji. Moja porodica. Najradije bih ih sve zadržao.“ Nasloni jednu štaku o pult i nadlanicom nežno pređe preko šarenih izmešanih naslovnih strana u jednoj od polica. „Ali ipak ih dajem, svake sedmice, svakog dana, svakog sata, od trenutka kad otvorim prodavnicu pa dok je ne zatvorim. A znaš li zašto?“

Franc nije znao.

„Zato što sam trafikant. Zato što želim da budem trafikant. I zato što ću uvek biti trafikant. Sve dok više ne bude moglo dalje. Dok mi dragi Bog ne spusti roletne. Eto, tako ti je to!“

„Aha“, reče Franc.

„Tačno“, reče Oto Trsnjek. „Kako ti je majka?“

„Pa, kao i uvek. Srdačno vas je pozdravila!“

„Hvala“, reče Oto Trsnjek. A zatim uvede svog šegrta u tajne života trafikanta.

Francovo glavno radno mesto biće hoklica pored ulaznih vrata. Tamo će – ukoliko nema ničeg prečeg – mirno sedeti, ćutati, čekati naloge, i uopšte, činiti nešto za mozak i širenje horizonta, što će reći: čitati novine. Naime, lektira u vidu novina jedino je bitno, jedino značajno i relevantno u bitisanju trafikanta; nečitanje novina značilo bi zapravo da i nisi trafikant, pa čak i: da nisi čovek. Ali naravno, pod pravom novinskom lektinom se ne podrazumeva samo površno prelistavanje jednih ili možda dvoje bednih dnevnih novinica. Prava novinska lektira koja podjednako širi mozak i horizonte podrazumeva sve novine koje postoje na tržištu (dakle i u trafici), ako ne od početka do kraja, barem njihov veći deo, što znači: uvodnik, glavni članak, najvažnije kolumne, najvažniji komentari, kao i najvažnije vesti iz politike (unutrašnje i spoljne), lokalne vesti, vesti iz privrede, nauke, sporta, kulture, društva i tako dalje. Poznato je da trgovina novinama čini srž trgovine svake ozbiljne trafike, i mušterija, odnosno prodavac novina, želi (ukoliko već nije intelektualno ili emotivno ili politički verni čitalac jednog od mnogobrojnih štampanih proizvoda) i očekuje od trafikanta da njega, mušteriju, čitaoca, kupca novina primereno posavetuje, informiše, pa ako treba, i uputi blagom upornošću, ili upornom blagošću, tog dana, tog časa i u datom raspoloženju na za njega jedini odgovarajući list. A da li je Franc sve to dosad pravilno razumeo?

Franc klimnu glavom.

Zatim pribor za duvan. Sa cigaretama je u neku ruku i jednostavno. Na kraju krajeva, cigarete može da prodaje svaki

tek pristigli seoski mangup, koji je možda slučajno zalutao u neku trafikku iz Zalckamerguta, ili odakle god. Što su za pekara zemičke, to su za trafikanta cigarete. Zna se da se ni zemičke ni cigarete ne kupuju zbog ukusa niti zbog dobrog izgleda, nego isključivo i jedino zbog gladi, odnosno zavisnosti. Čime bi zapravo o prodaji zemički, baš kao i cigareta, već sve bilo rečeno i naučeno. Sasvim drugačije – ali zaista sasvim drugačije! – stoje stvari sa cigarama. Naime, tek s prodajom cigara jedna ozbiljna trafika postaje savršena trafika; tek aroma, miris, ukus i začim dobrog izbora cigara pretvara sasvim običan štand za prodaju novina s priborom za pušenje u hram kako duha tako i užitka. Da li je Francu do ove tačke sve razumljivo?

Franc klimnu glavom i sede na hoklicu.

Problem, reče Oto Trsnjek uz tužan pogled ka zidnoj polici do vrha gusto ispunjenoj sanducima cigara, veliki problem za trgovinu cigarama predstavlja – uostalom, kao i za još toliko toga – politika. Politika, naime, generalno upropašćuje sve i svakoga, i prilično je beznačajno ko sad čini vladu sa svojom od sedenja ugojenom zadnjicom, da li blagosloveni Kajzer, patuljak Dolfus, njegov šegrt Šušnig ili tamo preko onaj Hitler koji pati od manije veličine: politika sve i svakog upropašćuje, razara, prlja, zaglupljuje i uništava do temelja. Na primer, trgovinu cigarama. Upravo i pre svega trgovinu cigarama! Pa u današnje vreme je skoro nemoguće doći do cigara! Isporučke kasne, postale su nepouzidane i nepredvidive, oscilacije u obimu zaliha u skladištima su ogromne, sa stalnom tendencijom nadole, pa su pojedini sanduci rasprodati još pre nekoliko sedmica i meseci i sad ovde stoje više kao dekoracija, praktično kao neka tužna uspomena na bolja vremena!

„To je baš tako i nikako drugačije“, reče Oto Trsnjek zamišljeno posmatrajući Franca. Zatim uze štaku, uz nekoliko

zamaha se ponovo nađe iza prodajnog pulta, izvadi fasciklu iz fioke, zaglavi vrh jezika između sekutića i nastavi da škrapa po svom knjigovodstvu.

Otad se Franc svakoga dana tačno u šest sati ujutru pojavljivao u trafici Ota Trsnjeka. Pošto mu je za stanovanje, kupanje i spavanje dodeljena mala soba u skladištu odmah iza prodajnog prostora, put do posla bio mu je prijatno kratak. Uz jutarnji polet i dobro raspoloženje koji su i njega samog iznenađivali, skakao je sa dušeka, navlačio odeću, prao zube iznad limenog lavora, mokrim prstima prolazio kroz kosu i kretao na posao. Prepodneva je uglavnom provodio čitajući novine na hoklici pored ulaznih vrata bez mnogo prekida. Sledeći uputstvo Ota Trsnjeka, poređao bi hrpu svežih jutarnjih novina i proučavao ih jedne za drugima. U početku, posao je bio naporan i često je morao da se savladava da se tokom čitanja ne sruši od umora na podne daske. Jer kod kuće, izuzev mesečnika i *Nusdorfskog mesnog listića*, koji je svojeručno uređivala gradonačelnikova supruga, skoro da nikada i nije bilo pravih novina. Jedino se u poljskom klozetu, pored žbuna zove iza kolibe, uvek nalazila gomilica novinskog papira, koji je majka cepala na prigodnu veličinu. Ponekad bi Franc čitao neki naslov, nekoliko redova ili možda čak i pola pasusa pre nego što se obriše, ne izvlačeći iz toga neku bitniju korist. U to vreme su mu svetska događanja još proklizavala iz ruku i ispod zadnjice, ne stižući mu do duše. Izgleda da se to sada menjalo. Iako je prvih dana išlo dosta traljavo, ubrzo se navikao na uglavnom prilično visokoparan stil reportaža s mnogobrojnim, nezgrapnim formulacijama koje su se ponavljale, i sve više je bio u stanju da iz različitih članaka dokuči njihov pojedinačni smisao. Nakon nekoliko sedmica napokon je mogao da čita novine skoro tečno, ako ne od početka do

kraja, a ono barem veći deo. I iako su ga različiti, ponekad čak i potpuno suprotstavljeni stavovi i pogledi na svet dosta zbušnjivali, lektira mu je pričinjavala određeno zadovoljstvo. Bila je to slutnja, koja je između brojnih štampanih slova šuškajući izlazila na videlo, tanana slutnja o mogućnostima sveta.

Ponekad bi odlagao novine i uzimao cigaru iz jednog od mnogobrojnih šareno obojenih drvenih sanduka. Okretao bi je u svim pravcima, posmatrao držeći je u prerezu svetla u izlogu, vrhovima prstiju dodirivao njenu krstu lisnatu kožu i provlačio je sklopljenih očiju ispod nosa. Svaka vrsta imala je svoj sasvim lični miris, a ipak su sve zajedno nosile u sebi aromu jednog sveta drugačijeg od trafike, Ulice Veringer, grada Beča, pa čak i zemlje i čitavog širokog kontinenta. Mirisalo je na vlažnu, crnu zemlju, na džinovsko drveće koje tiho, lagano truli, na čežnjivu riku divljih životinja koja ispunjava tamu džungle i na još čežnjiviju pesmu crnih robova, koja se pela u nebo ekvatora s duvanskih plantaža treperavih od vreline.

„Loša cigara ima ukus konjskog gnojiva“, reče Oto Trsnjek, „a dobra ukus duvana. A vrlo dobra cigara, opet, ima ukus sveta.“

On je, inače, bio nepušač.

Prvih sedmica Franc je upoznavao mušterije. Doduše, bilo je mnogo kupaca u prolazu, užurbanih ljudi koji bi utrčavali unutra, bez daha izgovarali svoje želje, ponovo trkom izlazili i retko bi se, ili nikada, vratili. Ali većina su bile stalne mušterije. Otkad je te godine nakon rata Otu Trsnjeku Zakonom o odšteti invalida dodeljena trafika, on se ustoličio kao važna ličnost u Alzerggrundu. Niko iz kraja nije ga poznavao kao mladića. Jednog dana jednostavno je bio tu, na štakama se klatio niz Ulicu Veringer, spolja je namontirao veliku limenu tablu, a unutra zvončice iznad ulaznih vrata, seo iza

prodajnog pulta i od tada postao deo kvarta poput crkve Fotiv ili Kancelarije za instalacije „Fajthamer“.

„Upamti mušterije. Zapamti njihove navike i sklonosti. Pamćenje je trafikantov kapital!“, rekao je Francu. A on se trudio. Na početku mu je padalo teško da ljude razvrstava prema njihovim navikama i željama, ali sa svakim danom veze su postajale jasnije. Korak po korak, iz bezoblične zbrke mušterija počeli su da se izdvajaju pojedinci s ličnim svojstvima, sve dok ih Franc konačno nije pozdravljao poimence uz odgovarajuće, u Beču životno važne, titule. Dolazila je, na primer, gospođa dr dr Hajncl, koja ne bi prepoznala ni zgradu univerziteta, a kamoli da je ikada kročila u nju. Gospođa dr dr Hajncl udavala se dvaput, najpre za jevrejskog zubara, a kasnije za pravnika, koji je već na venčanju bio star kao Metuzalem. Obojica gospode ispratila su većinu Bečlija na poslednjem ispraćaju do Centralnog groblja, a njihove titule udovica Hajnc ponosno je nastavila da nosi unaokolo. Osim njih, nosila je i plavičastu periku, uporno zamahivala čak i zimi svilenim rukavicama boje lososa ispred lica i svakoga dana blago nazalnim aristokratskim tonom zahtevala *Viner cajtung* i *Rajhspost*. Međutim, prva mušterija svakoga dana bio je poslanik u penziji, finansijski savetnik² Ruskovec. Finansijski savetnik bi dolazio svakog jutra, čim se radnja otvori, u pratnji svog nevaspitanog jazavičara, i zahtevao *Viner žurnal* i paklicu cigareta marke *glorijete*. Ponekad bi on i trafikant razmenili nekoliko šturih reči o pasjem vremenu ili budalastoj vladi dok bi jazavičar ispustio žučkaste kapi na podne daske, koje bi Franc potom morao da obriše vlažnom krpom. Pre podne su upadali radnici, uzimali *Folksblat* ili *Klajne blat* i zahtevali cigarete na komad, koje je Oto Trsnjek pecao iz

2 Austrijska titula kojom se odlikuju privrednici koji su dugogodišnjim bavljenjem svojom profesijom zaslužili priznanje Republike Austrije. (Prim. prev.)

tegle i stavljao na njihove žuljevite dlanove. Iako su neki od njih još u ranu zoru mirisali na pivo i na svojim džombastim cipelama unosili dosta prljavštine, Franc je voleo radnike. Nisu govorili mnogo, lica su im bila gruba i, sve u svemu, delovali su kao prašnjava braća šumskih radnika iz zavičaja. A onda su oko podneva stizali penzioneri i studenti. Penzioneri su tražili *Esterajhiše Vohe*, studenti bi uzimali nekoliko *egipatskih*, i uz to *Viner cajtung*, papir za pisanje i najnovije sveščice viceva. U rano popodne dolazio je stari gospodin Levenštajn po jednu ili dve paklice cigareta *glorijete*. Zatim je sledilo vreme za domačice. Domačice su mirisale ili na sredstva za čišćenje, ili na liker od trešanja, mnogo su pričale i mnogo zapitkivale, a u međuvremenu tražile *Klajne frauenblat* ili druge zanimljive žurnale za modernu damu. Izrazito kratkovid pravnik, Kolerer, svraćao je i kupovao svakodnevno svoj *lan-ger hajnrüh*, tanak dugačak cigarilos, kao i izdanje *Bauernbind-lera* i *Vinervaldbotena*. U neredovnim razmacima u trafikku bi stupao Crveni Egon. Crveni Egon je bio poznati pijanica iz kraja i – i pored partijske zabrane – u svim prilikama javni glasnogovornik socijaldemokrata. Njegova prilika bila je mršava, izraz lica tmuran, ali negde iza njegovog visokog čela tinjala je vatra, koja kao da se nikada nije gasila. Samo što bi nahrupio na vrata, počinjao bi da govori o revoluciji, o ustan-cima, preokretima ili prevratima koji su negde već odavno u toku i koji će dovesti kapitalistički svet, sagrađen na gomi-lama smrvljenih kostiju izmučene, potčinjene i samlevene radničke klase, do zasluženog urušavanja. Kasnije bi uglav-nom još neko vreme tmurno zurio u police, na kraju se od-lučivao za paklicu cigareta bez filtera, plaćao i odlazio. Đaci bi uletali i raspitivali se za bojice ili sličice za albume, stare gospođe želele su da ćaskaju, stara gospoda htela su svoj mir i ćutke su posmatrala naslovnice. Ponekad bi neko od stalnih

muških mušterija kašljucajući upitao može li da baci pogled u „fioku“. Radilo se o neuglednoj fioci ispod pulta za prodaju, koju je Oto Trsnjek uvek savesno držao zaključanu i otvarao isključivo na posebnu želju mušterija. U njoj su se nalazili već godinama strogo zabranjeni „nežni magazini“ (odnosno „drkasveščice“ ili „jebibrošure“, kako ih je trafikant nazivao pred Francom). Muškarci bi ih malčice listali pokušavajući pritom licu da daju što nezainteresovaniji izraz, a zatim bi uzimali možda jednu ili dve sveščice, koje bi Franc zapakovao u neprovidni smeđi papir.

„Dobar trafikant ne prodaje samo duvan i hartiju“, govorio je Oto Trsnjek, počevši zadnjim delom pera za pisanje svoj patrljak. „Dobar trafikant prodaje uživanje i požudu – a ponekad i porok!“

Razglednica jednom nedeljno, ni manje ni više, takav je bio dogovor. „Franci“, rekla je majka veče pred njegov polazak, prelazeći zadnjom stranom kažiprsta ovlaš preko njegovog obraza, „pisaćeš mi razglednicu svake sedmice, jer majka mora da zna kako joj je dete!“

„Pa dobro“, rekao je Franc.

„Ali moraju da budu prave razglednice. One s lepim slikama na prednjoj strani. Time ću prekriti mrlju od buđi iznad kreveta, a kad god ih budem gledala, uvek ću moći da zamislijam gde se trenutno nalaziš!“

U ćošku se pored izložene robe nalazio mali stalak s nanim šarenim čestitkama i razglednicama. Svakog petka po podne Franc je stajao ispred njega i birao. Većina je prikazivala neke od poznatih bečkih turističkih atrakcija: katedralu Svetog Stefana u ružičastom svetlu zore, veliki panoramski točak pod zvezdama, svečano osvetljenu Državnu operu i tako dalje. Skoro uvek se odlučivao za razglednicu s

parkom ili lejama ili makar saksijama na simsovima kuća na slici. Zelenilo i boje bi majku najpre mogli malo da oraspolože u samotnim kišnim časovima, razmišljao je, a i bolje se slažu uz mrlju od buđi. Napisao bi nekoliko redova, i majka bi napisala nekoliko redova, a oboje bi zapravo više voleli da razgovaraju, ili da barem ćuteći sede jedno kraj drugog osluškujući trske. *Dragi moj Franc, kako si, draga majko, dobro, hvala, kod nas je lepo, pa i kod nas, u gradu ima mnogo toga da se vidi, u Nusdorfu nema, ali nije ni važno, posao je zanimljiv, ispred kolibe bi ponovo trebalo počupati mahovinu, volim te, tvoja mama, i ja tebe, tvoj Franc.* Bilo je to dozivanje iz zavičaja u daljinu i nazad, kao kratki dodiri, površni i topli. Franc je majčine razglednice stavljao u fioku svog noćnog stočića i posmatrao kako se gomila iz sedmice u sedmicu povećava, mnogobrojna mala, svetlucajuća jezera Ater. Ponekad, kad su večeri bile mirne, malo pre nego što će zaspasti, čuo bi tiho žuborenje iz fioke. Ali moguće je da mu se to samo pričinjavalo.

Početkom oktobra prvi jesenji vetar oduvao je vrućinu sa ulica i šesire sa glava prolaznika. Tu i tamo Franc bi video kako se neka pokrivka za glavu kotrlja ispred trafike, u stopu praćena posrćućim korakom vlasnika. Zahladnelo je, Oto Trsnjek je već nagovestio da će možda uskoro ponovo upaliti peć na ugalj, a Franc je počeo da oblači malo izobličen, smeđ vuneni prsluk, koji mu je majka naštrikala pre nekoliko godina za zavejanih zimskih sati u svetlosti vatre iz šporeta. I pored konfuznih događaja i s njima povezanih još konfuznijih političkih prognoza, posao je išao dobro. „Ljudi su potpuno poludeli za tim Hitlerom i lošim vestima – što je praktično jedno te isto“, reče Oto Trsnjek. „Barem je dobro za posao s novinama – a pušiće se uvek, kako god okreneš!“

Jednog tmurnog sivog prepodneva, u ponedjeljak, zvončići stidljivo zazvoniše i jedan stariji gospodin uđe u trafikku. Nije bio previsok i bio je poprilično sitan, zapravo, čak suv. Iako su šešir i odelo bili besprekorno skrojeni, delovali su kao da su preživeli neka bivša vremena. Desna šaka mu je bila prekrivena plavičastim spletom vena i stezala je dršku štapa, dok se leva kratko podigla za površni pozdrav, pre nego što je ponovo nestala u jednom od džepova žaketa. Leđa su mu bila blago povijena, glava isturena napred. Bela brada mu je bila uredno podrezana i nosio je okrugle naočare s crnim okvirom, iza čijih su stakala svetlucave smeđe oči budno motrile naokolo. Ali ono što je bilo najneobičnije u čitavoj starčevoj pojavi bilo je njeno dejstvo na Ota Trsnjeka. Čim je ušao, on je ustao i pokušao da se uspravi što više i da se drži pravo, bez štaka i oslonjen jednom rukom na prodajni pult. Jedan jedini brz pogled u stranu naterao je Franca da poskoči, pa su sad obojica stajala čineći uštogljen pozdravni komitet za ovog suvog, starog gospodina.

„Dobro jutro, gospodine profesore!“, reče Oto Trsnjek neprijetno nameštajući nogu. „Virginijas, kao i uvek?“

Franc je za svog dosadašnjeg šegrtovanja već odavno shvatio: takozvanih profesora u Beču bilo je kao šljunka u Dunavu. U nekim kvartovima su se čak i mesari koji su prodavali konjsko meso i kočijaši koji su prevozili pivo međusobno oslovljavali sa „gospodine profesore“. Ipak, ovoga puta bilo je drugačije. Francu je zbog načina na koji je trafikant pozdravio ovog gospodina odmah bilo jasno da je reč o istinskom profesoru, poštenom i pravom, koji nije morao da maše titulom kao krava zvonom da bi mu se ukazalo priznanje kakvo dolikuje profesorima.

„Da“, reče starac kratko klimnuvši glavom dok je skidao šešir, pa ga pažljivo stavi pred sebe na pult. „Dvadeset komada. I Noje fraje prese, molim vas.“